

Op vleugels van de fantasie

Jacques Thönissen: Versteende liefde, een zoektocht naar harmonie

door Wim Rutgers

De woordkunst van onze eilanden kent een lange orale traditie van mondelinge overdracht door vertellers en luisteraars en een veel kortere traditie van een geschreven literatuur van auteurs en lezers. Maar zelfs in de geschreven literatuur is de invloed van de traditionele oraliteit vaak nog herkenbaar en voelbaar. Poëzie wordt bij voorkeur gedeclameerd maar ook proza is vaak vertellend van karakter. We hebben natuurlijk zeker ‘moeilijke’ auteurs die geconcentreerd gelezen willen worden, maar ook vertellende schrijvers die ‘als vertellers met de pen’ gekarakteriseerd kunnen worden. Zo iemand is de Arubaanse auteur Jacques Thönissen die inmiddels eind 2019 het halve dozijn romans heeft volgemaakt met zijn nieuwe vertelroman ‘Versteende liefde’.

Zijn verhalen in ‘Tranen om de ara’ (1999), ‘Eilandzigeuner’ (2001), ‘De roep van de troepiaal’ (2004), ‘Devah’ (2010) en ‘Sarah, de zwarte madonna’ (2015) zwerven over de wereld, van Aruba naar Zuid-Amerika, van Nederland naar Roemenië en Frankrijk, en van het heden naar het verre verleden, waarbij realiteit en fantasie samenvallen. De zesde roman gaat over het heden en het verre verleden en magie die gebracht wordt als realiteit: “ ‘Versteende liefde’ is geen historische roman. Ik wil het liever een vertelling noemen, hoofdzakelijk gebaseerd op mijn fantasie”, meldt de auteur in zijn ‘voorwoord’, waarna hij vervolgens een hele catalogus van geraadpleegde bronnen geeft met wetenswaardigheden die de verteller in het verhaal verwerkt. Een vorm van magie en realisme is bij Jacques Thönissen nooit ver weg. Het verhaal is meer een romantische historie dan een historische roman, al komen er historische wetenswaardigheden in voor.

Avonturenverhaal

‘Versteende liefde’ leest als een avonturenverhaal van liefde en jaloezie, goede en kwade geesten en bovennatuurlijke ingevingen via dromen. Direct in het begin van de eerste episode wordt de realiteit gemengd met raadselachtige geheimzinnigheid. De in Nederland wonende Arubaan Marlon Zoriño wordt

ingehuurd als tolk-vertaler voor een Cubaans atletiekteam op Europatour. Daar ontmoet hij de jonge atlete Gabriela, in wie Marlon ene Wyona denkt te 'herkennen' uit het verre verleden, terwijl zij hem 'Indjanito' noemt, de bijnaam die zijn grootvader hem vroeger wel eens gaf: "Wij straalden die namen naar elkaar over..." Marlon blijkt de aangewezen persoon te zijn die Gabriela moet redden. Waarom en waarvan?

Vloek

Gabriela - Wyona - Wynona (betekenis: eerstgeboren dochter) is een verre afstammeling van de precolumbiaanse Wayúu-indianen op Cuba. Op de schouders van de jonge Gabriela/Wyona rust de zware taak om een historische, eeuwenoude vloek, die op de Wayúu-stam rust, te neutraliseren: "Een bepaalde ziekte zal tot in de verre toekomst van generatie op generatie worden overgebracht." Deze 'Mozaïsche' vloek van Bijbelse proporties is opgelegd door de godin van de wraak en de heks Miyuki: geen oudste dochter van elke familie van de indianenstam zal de leeftijd van twintig jaar bereiken. Die vloek moet ongedaan worden gemaakt, voor Gabriela zélf omdat ze al bijna de twintigjarige leeftijd heeft bereikt, maar ook voor alle andere jonge vrouwen van de stam. De orde in de gemeenschap blijkt verstoord te zijn doordat eeuwenlang geleden twee heilige 'liefdesstenen' geroofd blijken te zijn. Pas als die weer bij elkaar worden gebracht op hun sacrale plaats, zal de vloek ontkracht zijn.

Strijd tussen goed en kwaad

Met deze opdracht voor het hoofdpersonage ontwikkelt zich een spel van helpers en tegenstanders dat zich uitstrekt van de precolumbiaanse periode tot in onze moderne tijd, afwisselend verteld in de tien episodes waarin het boek is ingedeeld. Wyona wordt daarbij geholpen door menselijke en bovennatuurlijke personages, zoals de Cubaanse atletiekcoach Humberto en de Nederlandse restauranthouder Remy; zoals de Cubaanse waarzegster, helderziende en genezeres Yorisu, die haar steeds weer op weg helpt door adviezen in dromen over te brengen en door de macht van een kwaadaardige heks te weerstaan.

Zoals het in deze verhalen gaat, dient de hoofdpersoon tal van moeilijkheden te overwinnen. Wyona wordt door Yorisu naar Europa 'gestuurd' om Marlon te ontmoeten, met wie ze de atletiekgroep ontvlucht, waarna een

avontuurlijke reis volgt die het tweetal naar Haïti, Aruba, Venezuela, naar Cuba en ten slotte opnieuw naar Aruba voert, naar de cunuco d'indjan van Marlons grootvader, Reno: "Als je een probleem denkt op te lossen zonder moeilijkheden, tegenvallers en teleurstellingen te moeten overwinnen, is het probleem niet de moeite waard er aandacht aan te besteden."

Het verhaal leest als een vertelling over een queeste naar de heilige graal, zoals middeleeuwse ridders die moesten ondernemen. De 'liefdesstenen' als symbool voor het vrouwelijke en het mannelijke, zijn door de roof van elkaar gescheiden en niet meer als tweevormige eenheid bij elkaar. De oorspronkelijke eenheid is verstoord door tweespalt. Hoe kan de harmonie hersteld worden? Op elk van de door Yorisu geopenbaarde plaatsen vinden Wyona en Marlon op hun dooltocht een deel van de oplossing maar doemt vervolgens een nieuw probleem op. Dat biedt de verteller naast alle fantasie de mogelijkheid een historische inbedding van het verhaal te verstrekken met gegevens over de indianenstam en zijn geschiedenis in verschillende delen van het Caribisch gebied en geografische bijzonderheden. De oplossing ligt soms verborgen in schriftelijk documenten, in archieven, maar ook en vooral in oude, eeuwenlang overgeleverde verhalen uit de orale traditie van de Wayúu.

Overlevering

Enkele keren komt er een verhaal in het verhaal voor, zoals in episode zes over Reno, de grootvader van Marlon, die de 'drakendoder' wordt genoemd. Hij werkte in Cuba in de suiker, in Venezuela in de olie, tot hij zich op Aruba terugtrok in zijn 'cunuco d'indjan'. Hij geeft zijn kleinzoon Marlon een oude en kostbare zegelring als familie-erfstuk, ook zo'n romantisch motief omdat het helpt tot een uiteindelijke oplossing van het probleem te komen: "Die ring is honderden jaren oud. Hij is door de eeuwen heen van vader op zoon overgedragen. Ten tijde van de conquistadores is hij geschonken aan een jonge indiaan, ook een Wayúu", de held Ayuro, de stamvader die tegen de boekaniers vocht en ze overwon. De ring is een romantische metafoor voor ruimte en tijd, want hij toont door zijn zwerftocht langs Caribische landen en eilanden aan hoe sterk de contacten oudsher vanaf de vroeg koloniale periode door het gebied waren en een diep gevoel voor traditie.

Tweespalt en harmonie

In zijn 'voorwoord' verdedigt Jacques Thönissen het geloof in paranormale krachten, dat hij vervolgens met behulp van tal van voorbeelden uit het verre verleden tot het recente heden staft. Tegen het einde van zijn vertelling komt hij daarop nog een keer terug, om zich te verdedigen tegen lezers die misschien moeite hebben hem met al die dromen en 'bruja' die in het verhaal steeds weer voorkomen: bijgeloof, waarzeggerij en paranormale verschijnselen zijn niet alleen van onze tijd. "In het Oude Testament wordt er op meerdere plaatsen melding van gemaakt. Het fenomeen doet zich wereldwijd en onder alle lagen van de bevolking voor. Wat door de ene persoon als bijgeloof wordt bestempeld, is voor de andere religie."

Eerlijk gezegd, heb ik bij het lezen deze paranormaliteit en beschermende amuletten voor lief genomen, want voor mij is 'Versteende liefde' met zijn menselijke en bovenmenselijke strijd tussen goed en kwaad, waarbij de goede krachten na veel strijd en moeite winnen, een pleidooi voor harmonie die mensen en volken niet vervreemdt maar verenigt. De vloek is geneutraliseerd door de Cubaanse Wyona én de Arubaan Marlon die oorspronkelijk van dezelfde stam van voorvaders blijken af te stammen. De ring vormt het bewijs dat ze 'vanuit het verre verleden stamgenoten zijn'. Ze vormen een harmonische eenheid en trouwen dan ook met elkaar. Eind goed, al goed, zoals het in vertellingen hoort.

Jacques Thönissen: Versteende liefde, 2019 353 bladzijden, Haarlem: Uitgeverij In de Knipscheer ISBN 978 90 6265 773 5
www.indeknipscheer.com

Bron: *Antilliaans Dagblad*, 5 maart 2020